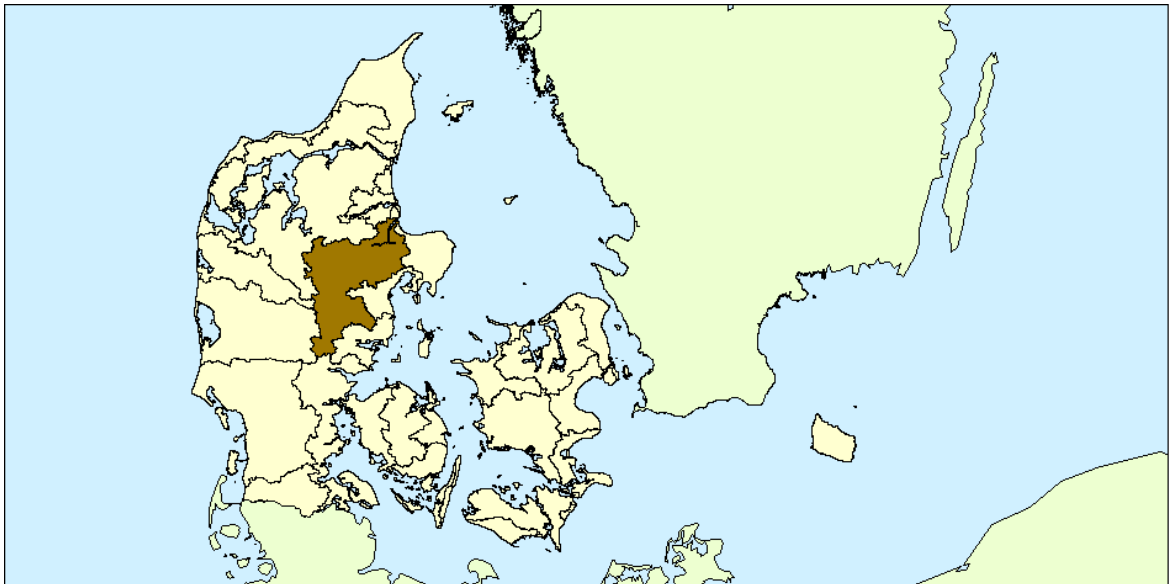

5. april 2011

Gudenåkomitéens hørings svar til vandplanen for Randers Fjord

Hørings svar til Naturstyrelsen

Indledende bemærkninger

Gudenåkomitéen skal indledningsvist takke for muligheden for at kommentere statens vandplan for Randers Fjord. Gudenåkomitéen finder det værdifuldt at opnå en god tilstand i vand- og naturområderne i oplandet til Gudenåen og Randers Fjord. Det forudsættes, at de anførte virkemidler i vandplanen og den økonomi, der er tilknyttet hertil, er tilstrækkelig til at opnå den gode økologiske tilstand.

Gudenåkomitéen vurderer, at opgaverne i henhold til Lov om miljømål er en stor og betydningsfuld opgave, og vi ser frem til at blive en vigtig medspiller i planernes realisering. Det er en opgave, som vil kræve mange ressourcer af kommunerne, og som kun kan løses på en god og hensigtsmæssig måde, hvis der etableres et tæt samarbejde mellem de enkelte kommuner og mellem kommunerne og staten.

Gudenåkomitéen har til formål at rådgive alle kommuner i oplandet til Gudenåen og Randers Fjord om natur- og miljøbeskyttelse samt rekreativ anvendelse af Gudenåen. Komitéen skal særligt arbejde for en koordineret, afbalanceret og sammenhængende indsats for rekreativ anvendelse og beskyttelse af natur og miljø i vandsystemet og de nære omgivende arealer.

Gudenåkomitéen består af politikere fra følgende 7 kommuner Favrskov, Hedensted, Horsens, Randers, Silkeborg, Skanderborg og Viborg. Høringssvaret er foruden godkendelse i Gudenåkomitéen også godkendt i de 7 kommuners byråd eller faglige udvalg.

Desuden har kommunerne Odder, Aarhus, Ikast-Brande, Norddjurs og Syddjurs kommuner haft høringssvaret til politisk behandling og tilslutter sig svaret. Ikast – Brande har følgende tilføjelse:

Ikast-Brande Kommune forudsætter dog generelt, at Statens Vand- og Natura 2000-planer med tilknyttet relevant lovgivning vil være tilstrækkelige til at opnå de opstillede mål, og at kommunerne således ved at udmønte disse planer – via den pågældende nationale lovgivning – vil handle i overensstemmelse med EU's Vandramme-, Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiver. Tilsvarende forudsætter Ikast-Brande Kommune, at Statens Vand- og Natura 2000-planer tager fornøden højde for de forventede klimaændringer.

Høringssvaret er afgivet til den version af vandplanen, som er sendt i høring den 4. oktober 2010. Supplementer til planen på grundlag af konklusioner truffet af de af Miljøministeriets nedsatte arbejdsgrupper er ikke blevet offentliggjort i høringsperioden. Gudenåkomitéen finder det yderst uheldigt, at det således ikke har været muligt at forholde sig til det endelige udkast. Herved er kommunerne reelt afskåret fra muligheden for at afgive et fyldestgørende svar og kommentere aspekter i planen, som ikke fremgår af versionen fra 4. oktober 2010. Gudenåkomitéen forudsætter, at staten på anden vis inddrager kommunerne i de beslutninger, som træffes på baggrund af arbejdsgruppernes resultater.

Gudenåkomitéen ønsker at påpege, at tidsfristen for implementering af kommunernes handleplaner forekommer urealistisk set i lyset af den forsinkede udarbejdelse af statens vand- og naturplaner.

Høringssvaret er vedlagt et teknisk baggrundsnotat, som uddyber Gudenåkomitéens anbefalinger.

Anbefalinger

Gudenåkomitéen har en række anbefalinger til vandplanen (fremgår ikke i prioriteret rækkefølge):

1. Økonomi

Den samlede indsats i Gudenåkommunerne er meget stor, og opnåelse af de opstillede miljømål forudsætter tilstrækkelige økonomiske ressourcer.

- *Det forudsættes*, at de enkelte kommuner får fuld økonomisk kompensation for både de administrative og de anlægsmæssige omkostninger, som følger af de indsatser, kommunerne skal gennemføre.

2. Fremtidig erhvervs- og byudvikling

Retningslinje 4 angiver, at tilladelse til øget påvirkning af vandmiljøet kun kan ske, når miljømålet kan opnås ved hjælp af andre tiltag. Det er således nødvendigt med et overblik over den samlede udledning til recipienterne i oplandet.

- *Det anbefales*, at staten udarbejder og vedligeholder en oversigt over de samlede udledninger af næringsstoffer i oplandet.

Retningslinje 39 og 40 vedrører grundvandsbeskyttelse i forhold til byområder, industriområder mv.

- *Det anbefales*, at retningslinje 39 og 40 udformes, så de bliver mere klare og entydige med hensyn til mål og virkemidler, herunder muligheder og forudsætninger for at der kan ske en vis byudvikling inden for områderne.

3. Klimatilpasning

Det må forventes, at klimaudviklingen får en række konsekvenser for konkrete projekter, som vil blive udført efter de kommunale handleplaner.

- *Det anbefales*, at staten indbygger forventningerne til klimaudviklingen i vandplanen.

4. Formidling af vandplanerne på WebGis

Den metode, som anvendes til at præsentere data i WebGis, gør det meget vanskeligt at få overblik over miljømål, indsats og undtagelser i vandplanen.

- *Det anbefales*, at staten sideløbende med WebGis udarbejder tabeller, der mere pædagogisk præsenterer data og viser, hvad den krævede indsats får af betydning for de enkelte vandløb og øvrige vandområder. Dette kan f.eks. gøres ved at opstille en oversigt over indsats for de enkelte kommuner.

5. Datagrundlag

Med gennemførelse af handleplanerne skal der gennemføres store samfundsmæssige investeringer, og det er derfor hensigtsmæssigt, at der gennemføres en overvågning af, om virkemidlerne har den forudsatte effekt.

- *Det anbefales* at etablere et tilstrækkeligt antal overvågningsstationer til at dokumentere effekten af indsatsen.

Anvendelse af ældre data vil muligvis ikke afspejle de faktiske forhold.

- *Det anbefales*, at vandplanerne også bygger på nye data.

Manglende viden og deraf følgende udskudt indsats er et gennemgående tema for søerne. Gudenåkomitéen efterlyser en redegørelse for, hvilke målrettede overvågningsaktiviteter, der kan tilvejebringe den manglende viden.

- *Det anbefales*, at den manglende viden tilvejebringes inden næste planperiode.

Præcision, målbarhed og forklaringsværdi af de fastsatte miljømål, i det foreliggende udkast til vandplan, er begrænset af, at kun få af vandrammedirektivets biologiske og fysisk-kemiske kvalitetselementer er inddraget ved målfastsættelsen. Specielt for fjordene gælder, at det er uheldigt, at ålegræssets dybdegrænse i store dele af fjorden alene definerer målet god økologisk tilstand.

- *Det anbefales*, at flere kvalitetselementer og støtteparametre inddrages ved målfastsættelsen inden næste planperiode.

6. Nye virkemidler

Kvælstofreduktion for dyrkede lavbundsarealer er meget lav, ligesom dyrkede lavbundsarealer udgør en betydelig risiko for tab af fosfor til vandløbssystemet.

- *Det anbefales* at medtage udlægning af lavbundsarealer til permanent græs med afgræsning som virkemiddel til kvælstofreduktion.

Der er ca. 1200 ha inddigede lavbundsarealer/pumpelag ved Randers Fjord og Grund Fjord. Her vil der kunne fjernes 2-400 kg kvælstof/ha om året ved naturgenopretning af de tidligere vådområder.

- *Det anbefales*, at muligheden for at pumpelag ved Randers Fjord naturgenoprettes til vådområder undersøges.

I vandplanen er kun udpeget ét dambrug, hvor der skal ske indsats, men det betyder ikke, at de resterende dambrug ikke udgør en stor belastning af vandområderne.

- *Det anbefales*, at opkøb af dambrug vurderes som et alternativt virkemiddel.

7. Tange Sø

Spørgsmålet om faunapassagen i Tange Sø er udskudt til næste vandplanperiode.

- *Det anbefales*, at der træffes afgørelse i spørgsmålet om faunapassagen ved Tange Sø snarest muligt, så de fremtidige forhold er klarlagt, når den nuværende koncession for Gudenåcentralen udløber i 2014.
- *Det anbefales*, at Tange Sø skal bevares i en form, der sikrer de rekreative interesser for flest mulige af borgerne omkring søen herunder specielt borgerne i Ans og Tange by.
- *Derudover anbefaler* Favrskov, Randers, Odder, Århus, Syddjurs, Skanderborg, Hedensted, Ikast-Brande, Norddjurs og Horsens kommuner, at mest mulig af Gudenåen nuværende vandføring kan afleveres til et bredt omløb uden om Tange Sø, således at der både sikres den bedst mulige vandkvalitet i Tange Sø samt fri passage for alle fiskearter og de bedst mulige gyde-, opvækst- og overlevelsesholdelse for laksefisk. Målet herved er at få en så stor levedygtig (selvreproducerende) laksefiskebestand i Gudenåen som muligt.

8. Ændret vandløbsvedligeholdelse, regelfortolkning og lovtilpasning

Gudenåkomitéen anser det for vigtigt, at lovreglerne knyttet til vandplanerne er overskuelige og enkle, så det nødvendige juridiske værktøj til implementering af planerne sikres.

- *Det anbefales*, at lovreglerne omkring gennemførelsen af vandløbsindsatserne forenkles.

Ændret vandløbsvedligeholdelse kan føre til, at der kommer aflejringer i vandløbene, idet grøde kan medføre aflejringer. Aflejringerne vil sandsynligvis føre til, at vandløbets hidtidige afvandingskapacitet bliver mindre med deraf følgende risiko for, at regulativernes krav til afvandingskapacitet ikke opfyldes. Vandløbslovgivningens beskrivelse af vandløbenes afvandingskapacitet bør derfor udvides med mulighed for at fastlægge en afvandingskapacitet, der svarer til naturvandløb.

- *Det anbefales*, at begrebet "naturvandløb" uden fastsat vandføringsevne og skikkelse indføres som en mulighed i Vandløbsloven, således at kommunerne får mulighed for at opfylde både vandplanerne og regulativerne.

Frivillighedsaspektet for lodsejere har stor betydning for, hvorvidt kommunerne når at udføre den fastsatte indsats.

- *Det anbefales* at tydeliggøre i vandplanerne, hvorledes frivillighedsaspektet for lodsejere indgår i vandløbsindsatsen.

9. Krav til kontinuitet i vandløb

Der vil være mulighed for at vælge flere forskellige løsningsmodeller til forskellige priser, når en spærring i vandløbet skal fjernes. Det fremgår ikke af vandplanen hvilken type passage, der skal etableres for at sikre målopfyldelse.

- *Det anbefales*, at krav til kontinuitet ved spærringer i vandløbene præciseres.

10. Målopfyldelse – søer

I vandplanen er der ikke fastsat specifikke krav til, at der ikke må ske en forsat ophobning af fosfor i jorderne i oplandet til søer med udskudte tidsfrister, idet det formodes, at intern belastning er årsagen til manglende opfyldelse, eller at der mangler viden.

Gudenåkomitéen finder imidlertid, at ekstern tilførsel af fosfor til søerne ikke kan udelukkes, og at ekstern belastning i søer med udskudte tidsfrister kan vanskeliggøre målopfyldelse. Gudenåkomitéen antager, at retningslinje 5, hvoraf det fremgår, at kommunerne i sin administration skal tilstræbe en fortsat reduktion i fosfortilførslen til vandområderne, har baggrund i lignende overvejelser.

- *Det anbefales*, at det i vandplanen tydeliggøres, i hvilket omfang kommunerne i sin udøvelse af myndighedsopgaver er forpligtet til at reducere fosfortilførslen til vandområder udover planens indsatskrav.

11. Fosfor-ådale

I udkast til vandplanen foreligger der ingen beskrivelse af, hvordan og hvornår etablering af fosfor-ådale igangsættes.

- *Det anbefales*, at der skabes klare rammer for etablering af fosfor-ådalene.

12. 10 meter randzoner

Der vil formodentligt blive etableret 10 m randzoner med mulighed for landbrugsmæssig drift på arealerne.

- *Det anbefales* at undersøge effekten af 10 meter randzoner i bestræbelserne på at nedbringe erosion og transport af næringsstoffer til søerne. Det skal sikres, at eventuel tilladelse til etablering af energiafgrøder i randzonerne ikke forringer randzonernes effekt, og at pil ikke ødelægger de fysiske forhold i mindre vandløb og spredes til naturarealer i nærområdet.

13. Intern belastning og sørestaurering

Erfaringer med danske sørestaureringsprojekter har vist, at nogle af de gængse metoder som opfiskning, iltning og aluminiumstilsætning normalt ikke er tilstrækkelige til at opnå varige forandringer. Det forekommer ikke bæredygtigt at binde fosfor ved at berige søbunden med aluminium, som har en potentiel giftvirkning.

- *Det anbefales*, at man finder bæredygtige alternativer til sørestaurering, hvor der i højere grad fokuseres på nedbringelse af den eksterne belastning som virkemiddel.

14. Overensstemmelse med anden planlægning - badevand

Hensyn til forurening af badevand med blågrønalgler i søer er ikke inddraget ved fastsættelse af krav til målopfyldelse. Med de fastsatte mål er der derfor risiko for, at badevandskvaliteten i en række søer fortsat kan være utilfredsstillende.

- *Det anbefales*, at retningslinje 34 udbygges, så badevandsdirektiv og kommuneplanlægning for søernes anvendelse til badning indgår med større vægt ved at inddrage risikoen for opblomstring af blågrønalgler.

15. Retningslinjer for administration af vandressourcer

Vedrørende manglende viden om samspillet mellem grundvand og overfladevand, er det Gudenåkomitéens vurdering, at der er tilstrækkelig viden til rådighed til at foretage en rimelig opgørelse af den kvantitative udnyttelse af vandressourcerne, men Gudenåkomitéen er enig i, at området har et stort behov for en nærmere vurdering.

- *Det anbefales* at opstille ensartede og landsdækkende retningslinjer for administration af vandressourcer.

16. Beskyttede drikkevandsområder

Det fremgår af vandplanen, at der løbende vil blive foretaget en revision af drikkevandsområderne, følsomme områder og indsatsområder. Ændringer i områdernes afgrænsning bør snarest muligt blive juridisk gældende.

- *Det anbefales* at fastlægge en procedure for udarbejdelse af tillæg til vandplanerne, så ændringer i afgrænsningen af Områder med Særlige Drikkevandsinteresser (OSD) snarest muligt kan blive juridisk gældende. Desuden anbefales det, at der udarbejdes en tidsplan for igangsættelse og færdiggørelse af kortlægningsområderne.

17. Retningslinjer - grundvand

Retningslinje 2 beskriver generelt, at *"der ikke må gives tilladelse til øget direkte eller indirekte forurening af overfladevand, med mindre det vil medføre en øget forurening af miljøet som helhed, hvis tilladelse ikke gives, eller tilladelse kan begrundes i væsentlige samfundsmæssige forhold"*.

Gudenåkomitéen finder, at retningslinje 2, som vedrører beskyttelse af overfladevand, også er relevant for grundvand.

- *Det anbefales*, at retningslinje 2 også kommer til at omfatte grundvand.

18. Supplerende støtteparametre i Randers Fjord

Gudenåkomiteen finder det vigtigt, at der opstilles supplerende støtteparametre for fosforkoncentrationen i Yderfjorden, samt støtteparametre for koncentrationen af både fosfor og kvælstof i Grund Fjord og i Inderfjorden. Disse støtteparametre skal svare til

koncentrationerne ved god økologisk tilstand i fjordene og dermed supplere den i planen teoretisk målsatte dybdegrænse for udbredelsen af ålegræs.

I vandplanen fremgår, at begge næringsstoffer skal reduceres for at opnå målopfyldelse, og med næringsstofkoncentrationerne som støtteparametre bliver det muligt løbende at måle effekten af indsatsen med at nedbringe tilførslen af næringssalte til fjordene.

- *Det anbefales*, at der opstilles støtteparametre for koncentrationen af fosfor i Randers Fjord og for kvælstof i de dele af fjorden, hvor der i udkast til vandplan ikke er opstillet støtteparametre for kvælstof – dvs. i Grund Fjord og i Inderfjorden.

19. Uklarhed om indsatsbehovet for Randers Fjord

Det fremgår ikke af planen, hvilket indsatsbehov for kvælstof og fosfor der er beregnet med modellerne for fjorden. Dermed er det uklart om de fastlagte indsatskrav i første planperiode er tilstrækkelige.

- *Det anbefales* at klargøre, om planens krav til supplerende indsats for kvælstof og fosfor vurderes tilstrækkelige til at opfylde målet om god økologisk tilstand.

20. Landbrug

Det er i vandplanen forudsat, at kommunernes administration efter husdyrloven og frem til vandplanernes vedtagelse ikke medfører ændringer i påvirkningen af vandområderne. Det antages endvidere, at husdyradministrationen fremadrettet, med hensyn til tab af nitrat til overfladevande, ikke vil være til hindring for opfyldelse af vandplanens mål.

Der er i vandplanen endvidere indlagt en baseline-forudsætning om, at Energiaftalen 2008-2011 forventes at betyde en generel reduktion i kvælstofudledningen til vandområderne som følge af øget anvendelse af biogas samt et øget dyrket areal med energiafgrøder.

- *Det anbefales*, at staten evaluerer på, om base-line forudsætningerne for vandplanen holder.

21. Punktkilder – søer og moser

Det er uklart, om der kan gives tilladelse til udledning af spildevand til moser og søer, der er mindre end 100 m², eller om de er at betragte som stillestående vandområder, hvor udledning dermed skal undgås.

- *Det anbefales*, at retningslinje 6 uddybes med en forklaring på, hvad der menes med "stillestående vandområder", og at det gøres klart, om spildevandsanlæg, der udleder til søer mindre end 100 m² og moser, kan påbydes forbedret spildevandsrensning.

Teknisk Baggrundsnotat

Indholdsfortegnelse

1.0	Generelle bemærkninger	11
1.1	Økonomi	11
1.2	Fremtidig erhvervs- og byudvikling	11
1.3	Klimatilpasning.....	12
1.4	Formidling af vandplanerne på WebGis.....	12
1.5	Datagrundlag	13
1.6	Nye virkemidler.....	14
2	Vandløb	14
2.1	Tange Sø.....	14
2.2	Ændret vandløbsvedligeholdelse, regelfortolkning og lovtilpasning	15
2.3	Krav til kontinuitet i vandløb	16
3	Søer.....	17
3.1	Målopfyldelse	17
3.2	Fosfor-ådale.....	18
3.3	10 m-randzoner	18
3.4	Intern belastning og sørestauring	19
3.5	Overensstemmelse med anden planlægning - badevand.....	20
4	Grundvand	20
4.1	Indledning og generelle bemærkninger til grundvand	20
4.2	Udpegning af grundvandsforekomster og beskyttede områder.....	21
4.2.1	Grundvandsforekomster	21
4.2.2	Beskyttede drikkevandsområder	21
4.3	Grundvandets kvantitative forhold	22
4.4	Grundvandets/drikkevandets kvalitative tilstand.....	22
4.5	Retningslinjer.....	24
5	Kystvande.....	24
5.1	Supplerende støtteparametre i Randers Fjord.....	24
5.2	Uklarhed om indsatsbehovet for Randers Fjord	25
5.3	Ingen specifik indsats overfor fosfor til Randers Fjord i 1. vandplanperiode.....	25
5.4	Underestimeret fosforbelastning fra søer til fjordområder	26
6	Landbrug	26
6.1	Baseline-forudsætninger for vandplanen.....	26
6.1.1	Husdyrloven/Udviklingen i husdyrtætheden	26
6.1.2	Øget anvendelse af biogas	27
7	Punktkilder.....	28
7.1	Søer og moser	28
7.2	Spildevand.....	28
7.3	Dambrug	28

1.0 Generelle bemærkninger

1.1 Økonomi

I vandplanen er der anført en række indsatser, som kommunerne skal gennemføre via de kommunale handleplaner. Gudenåkomitéen forudsætter, at de anvendte virkemidler med tilhørende økonomi er tilstrækkelige til at indfri de opstillede miljømål.

Som eksempler kan nævnes, at rammerne for udførelse af vandløbsindsatsen og indsatsen for fosfor-ådale er altafgørende for, om kommunerne har mulighed for at gennemføre disse i vandplansperioden. Kommunerne har ikke fået tilsendt administrationsmodellen for vandløb og fosfor-ådale, men administrationsmodellen og specielt økonomiaftalen skal naturligvis udformes, så det er sandsynligt, at indsatsen kan nås i kommunerne inden for planperioden, samt at der er tilstrækkelige økonomiske ressourcer til hele planens gennemførelse.

Omfanget af vandløbsindsatsen i Gudenåkommunerne er meget stor, og Gudenåkomitéen vurderer, at det ikke er muligt at gennemføre denne inden for tidsplanen uden ekstra administrativ ressourcefordeling.

Kommunerne har en stor administrativ opgave i forbindelse med implementeringen af spildevandsindsatsen. Det er helt afgørende, at kommunerne kompenseres for dette arbejde. Der er tale om en myndighedsopgave, og ressourcerne kan derfor ikke tilføres fra forsyningsselskaberne og dermed brugerfinansieres.

Anbefaling

Gudenåkomitéen forudsætter, at

- de enkelte kommuner får fuld økonomisk kompensation for både de administrative og anlægsmæssige omkostninger, som følger af de indsatser, kommunerne skal gennemføre.

1.2 Fremtidig erhvervs- og byudvikling

Retningslinje 4 angiver, at tilladelse til øget påvirkning af vandmiljøet i et opland, hvor miljømål ikke er opfyldt, som udgangspunkt først kan meddeles, når det er godtgjort, at miljømålet uanset tilladelse kan opnås ved hjælp af andre tiltag.

Gudenåkomitéen skal påpege, at overholdelse af retningslinjen kræver et overblik over den samlede udledning til recipienterne i Randers Fjord opland. En sådan oversigt er nødvendig for, at kommunerne får mulighed for at disponere i forhold til de forskellige erhverv - herunder i forhold til nye virksomheder og byudvikling.

Retningslinje 39 og 40 vedrører grundvandsbeskyttelse i forhold til byområder, industriområder m.v. Gudenåkomitéen anbefaler en opdeling af retningslinjerne, så de bliver mere klare og entydige med hensyn til mål og virkemidler. Der bør tages mere klart stilling til, hvad der kan/ikke kan accepteres inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande, herunder muligheder og forudsætninger for byudvikling indenfor områderne.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- staten udarbejder og vedligeholder en oversigt over de samlede udledninger af næringsstoffer i oplandet, samt at
- retningslinje 39 og 40 vedrørende grundvandsbeskyttelse, i forhold til byområder, industriområder mv. udformes, så de bliver mere klare og entydige med hensyn til mål og virkemidler, herunder muligheder og forudsætninger for, at der kan ske en vis byudvikling indenfor områderne.

1.3 Klimatilpasning

Vandløbene fungerer mange steder som recipient for afledningen af overfladevand fra byområder. Mange landbrugsområder afleder desuden via dræn og modtager overfladeafstrømningen fra større bygninger/befæstede arealer.

Det må forventes, at klimaudviklingen får en række konsekvenser for de beregninger, som kommer til at ligge til grund for en del af de konkrete projekter, som vil blive udført efter de kommunale handleplaner. Derfor bør vandplanerne forholde sig til den forventede klimatiske udvikling.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- staten indbygger forventningerne til klimaudviklingen i vandplanen.

1.4 Formidling af vandplanerne på WebGis

Den metode som data præsenteres på i WebGis, gør det meget vanskeligt at få overblik over miljømål, indsats og undtagelser i vandplanen.

Vandløbene er inddelt i segmenter med en gennemsnitlig længde på godt en kilometer. Disse segmenter kan have forskellige miljømål, forskellig indsats (virkemidler) og/eller undtagelser for indsatsen. For at komplicere overblikket yderligere er de enkelte miljømål, indsats og undtagelser angivet med et kodesystem samlet i en datamodel for vandløbene. Denne oversigt over koder med metadata fylder 16 sider fordelt på 42 tabeller.

Dette gør det vanskeligt at vurdere mål og indsats for vandløbene. Ved udarbejdelsen af handleplanen vil det ligeledes være nødvendigt at beskrive indsatsen på de enkelte segmenter, hvor der skal gennemføres en indsats.

Det fremgår ikke umiddelbart af kortmaterialet i WebGis, hvilke punktkilder der skal foretages indsats overfor i planperioden, da der kun er en samlet oversigt over alle registrerede udledninger.

Gudenåkomitéen har konstateret flere misforhold mellem udpegede indsatser. Eksempelvis er en vandløbsstrækning udpeget til udskudt indsats for åbning af rørlagt vandløb og samtidig udpeget som en strækning, hvor der skal ske reduceret vedligeholdelse. Gudenåkomitéen finder, at staten bør udføre en kvalitetskontrol af udpegningerne og påtage sig det faglige ansvar for, at planen er korrekt. På den baggrund bør staten sikre, at kommunerne har rettighed til at ændre indsatsbehovet

ved de eventuelle fejl og uoverensstemmelser, der alligevel måtte vise sig ved udarbejdelse af handleplanerne.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- staten sideløbende med WebGis udarbejder tabeller, der mere pædagogisk præsenterer data og viser, hvad den krævede indsats får af betydning for de enkelte vandløb og øvrige vandområder. Dette kan f.eks. gøres ved at opstille en oversigt over indsats i de enkelte kommuner.

1.5 Datagrundlag

Med gennemførelse af handlingsplanerne skal der foretages store samfundsmæssige investeringer. Gudenåkomitéen finder det derfor hensigtsmæssigt, at der gennemføres overvågning af, om vandplanens virkemidler har den forudsatte effekt. Det foreslås, at en større del af det operationelle overvågningsprogram målrettes til effektivitet af handleplanerne.

Det bør også tilstræbes, at man til stadighed anvender nye tilsynsresultater som grundlag for den endelige vandplan, så indsatsen ikke er baseret på ældre data, som ikke i fuldt omfang afspejler de faktiske forhold.

Manglende viden, og deraf følgende udskudt indsats, er et gennemgående tema for søerne i vandplanerne, og for en række søer nævnes restaurering som et muligt tiltag, der skal belyses nærmere i en nedsat arbejdsgruppe. Ifølge overvågningsprogrammet er der relativt få overvågningsstationer. Gudenåkomitéen efterlyser en redegørelse for, hvilke målrettede overvågningsaktiviteter, der kan tilvejebringe den viden om søerne, som ifølge vandplanerne ikke foreligger.

Komitéen er bekymret for, at overvågningsprogrammet ikke tilfører afgørende ny viden, og dermed sikrer det nødvendige vidensgrundlag til næste vandplanperiode. Præcision, målbarhed og forklaringsværdi af de fastsatte miljømål, i det foreliggende udkast til vandplan, er begrænset af, at kun få af vandrammedirektivets biologiske og fysisk-kemiske kvalitetselementer er inddraget ved målfastsættelsen. Specielt for fjordene gælder, at det er uheldigt, at ålegræssets dybdegrænse i store dele af fjorden alene definerer målet god økologisk tilstand.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- etablere et tilstrækkeligt antal overvågningsstationer til at dokumentere effekten af indsatsen, og at
- vandplanerne også bygger på nye data, samt at
- manglende viden tilvejebringes inden næste planperiode, og
- at flere kvalitetselementer og støtteparametre inddrages ved målfastsættelsen inden næste planperiode.

1.6 Nye virkemidler

Indsatsen til reduktion af fosfor og kvælstofudledningen bør udføres der, hvor miljøeffekten er størst.

Kvælstofreduktion for dyrkede lavbundsarealer er meget lav, ligesom dyrkede lavbundsarealer udgør en betydelig risiko for tab af fosfor til vandløbssystemet, og arealerne giver ofte lave udbytter.

Der bør derfor allerede i den nuværende vandplan medtages et virkemiddel om udlægning af lavbundsarealer i brak eller permanent græs uden tilladelse til en senere genopdyrkning evt. kombineret med muligheden for høslæt til biomasseproduktionen eller afgræsning. Der vil herved kunne opnås en positiv synergieffekt i forhold til klimapåvirkninger, idet lavbundsarealerne kan betragtes som CO₂ lager.

Der i dag er ca. 1200 ha inddigede lavbundsarealer/ pumpelag beliggende på nord- og sydsiden af fjorden i Randers Kommune samt ca. 1300 ha inddigede lavbundsarealer/pumpelag langs Grund Fjord og østsiden af yderfjorden i Norddjurs Kommune. Foreløbige beregninger viser, at der vil kunne fjernes 2-400 kg N/ha om året ved en naturgenopretning af de tidligere vådområder i Randers Kommune.

Selv om der kun er udpeget et dambrug i oplandet til Randers Fjord hvor der skal ske en indsats, betyder det ikke, at de resterende dambrug ikke udgør en stor belastning af vandområderne. Der bør i vandplanen åbnes mulighed for opkøb eller andre tiltag, der kan mindske den store belastning, dambrugene udgør i dag.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler at

- medtage udlægning af lavbundsarealer til permanent græs med afgræsning som virkemiddel til kvælstofreduktion, og
- at muligheden for at pumpelag i Randers Fjord naturgenoprettes til vådområder undersøges samt, at
- opkøb af dambrug vurderes som et alternativt virkemiddel.

2 Vandløb

2.1 Tange Sø

Beslutningen om løsning af spørgsmålet om faunapassage ved Tange Sø er i vandplanerne udskudt til næste vandplansperiode. Gudenåkomitéen finder, at det må være i alle parter interesse, at der snarest muligt træffes afgørelse i dette spørgsmål, så de fremtidige forhold er klarlagt, når den nuværende koncession for Gudenåcentralen udløber i 2014, idet fri passage er nødvendigt for målopfyldelsen. Udskydes afgørelsen til næste vandplansperiode, kan dette udskyde udførelsen af en løsning ved Gudenåens mest betydende spærring helt frem til 2021.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- der træffes afgørelse i spørgsmålet om faunapassage ved Tange Sø snarest, så de fremtidige forhold er klarlagt, når den nuværende koncession for Gudenåcentralen udløber i 2014. *Det anbefales*, at der træffes afgørelse i spørgsmålet om faunapassagen ved Tange Sø snarest muligt, så de fremtidige forhold er klarlagt, når den nuværende koncession for Gudenåcentralen udløber i 2014, samt at
- Tange Sø bevares i en form, der sikrer de rekreative interesser for flest mulige af borgerne omkring søen herunder specielt borgerne i Ans og Tange By.

Derudover anbefaler Favrskov, Randers, Odder, Århus, Syddjurs, Skanderborg, Hedensted, Ikast-Brande, Norddjurs og Horsens kommuner, at mest mulig af Gudenåen nuværende vandføring kan afleveres til et bredt omløb uden om Tange Sø, således at der både sikres den bedst mulige vandkvalitet i Tange Sø samt fri passage for alle fiskearter og de bedst mulige gyde-, opvækst- og overlevelseshold for laksefisk. Målet herved er at få en så stor levedygtig (selvreproducerende) laksefiskebestand i Gudenåen som muligt.

2.2 Ændret vandløbsvedligeholdelse, regelfortolkning og lovtilpasning

I forbindelse med det katalog med lovændringer der knyttes til planerne vil Gudenåkomitéen opfordre til, at love og regler forenkles og ændres, så der er de nødvendige juridiske værktøjer til rådighed for en fleksibel gennemførelse af planerne. I den sammenhæng er det meget vigtigt, at tidsfrister for implementering af handleplanerne tager hensyn til realistiske sagsbehandlingstider i gældende lovgivning – herunder klagemyndighedernes sagsbehandlingstider – eller at der gennemføres regelforenkling.

Som eksempel på en uhensigtsmæssig tung sagsbehandling kan nævnes reguleringssager efter Vandløbsloven. Med det gældende regelsæt skal en reguleringssag – før den realiseres – forinden være vurderet for VVM pligt efter Planlovens regler, foruden at den typisk forudsætter, at der meddeles en dispensation fra Naturbeskyttelsesloves § 3 og eventuelt også efter § 16. Selve behandlingen efter Vandløbsloven indebærer en offentlig høring af mindst 4 ugers varighed med samtidig høring af berørte myndigheder m.v., efterfulgt af en endelig godkendelse, der indebærer en 4 ugers klagefrist. Typisk vil alene sagsbehandlingen af en sådan enkelt sag tage op til 4-6 måneder, selvom en del af sagsbehandlingen efter de forskellige lovgivninger kan afvikles parallelt.

Hvis der klages over afgørelserne efter Planloven og/eller Naturbeskyttelsesloven, kan den endelige tilladelse efter Vandløbsloven først meddeles, når der foreligger en afgørelse efter de øvrige lovgivninger. Eventuelle uenigheder om erstatningsspørgsmålet i forbindelse med reguleringssager kan også trække ud, hvis erstatningsspørgsmålet indbringes for Taksationskommissionen.

Et andet eksempel på behovet for regelforenkling findes i Cirkulæret til vandløbsloven. Heri tilkendegives, at såfremt et privat vandløb ønskes inddraget under et restaureringsprojekt iværksat af vandløbsmyndigheden, må vandløbet forinden overtages som offentligt. Denne forskrift bør aflyses for projekter, der gennemføres efter anvisning i vandplanerne. I modsat fald må

kommunerne kompenseres i fuldt omfang både for udgifterne i forbindelse med udarbejdelse af regulativer for vandløbene, og for det fremtidige tilsyn og vedligeholdelsen.

I Vandløbsloven er det fastsat, at vandløbsregulativerne enten skal indeholde en beskrivelse af vandløbets dimension eller vandføringsevne. Med gennemførelse af ændret vedligeholdelse vil ændringen fra hidtidig vedligeholdelsesindsats ofte føre til, at der kommer aflejring, da grøde skaber aflejring. Aflejringerne vil med stor sandsynlighed resultere i, at vandløbets hidtidige krav til afvandingskapacitet ikke længere er opfyldt. Således vil eventuelle skader, som følge af aflejringerne, efter de nugældende regler være erstatningspådragene for vandløbsmyndigheden.

Hvis det tilstræbes, at vandløbene skal have en mere naturlig udformning for at opnå målsætningen, vil det være meningsløst, at vandløbsmyndigheden skal føre tilsyn med vandløbets afvandingsmæssige tilstand. Derfor skal Gudenåkomitéen opfordre til, at Vandløbslovens beskrivelse af vandløbenes afvandingskapacitet udvides med mulighed for at fastlægge en afvandingskapacitet, der svarer til "naturvandløb", hvor det er vandets naturlige transportkapacitet og aflejringens dynamik, der fastlægger kravet til vandafledning.

I forbindelse med vedtagelsen af vandplanerne ønsker Gudenåkomitéen, at det fremgår tydeligt af vandplanerne, hvorledes frivillighedsaspektet for lodsejere indgår i vandløbsindsatsen, idet dette har en altafgørende betydning for, hvorvidt kommunerne kan nå at udføre indsatsen.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- lovreglerne omkring gennemførelse af vandløbsindsatserne forenkles, og at
- begrebet "naturvandløb" uden fastsat vandføringsevne og skikkelse indføres som en mulighed i Vandløbsloven, således af kommunerne får mulighed for at opfylde både vandplanerne og regulativerne, samt at det
- tydeliggøres i vandplanerne, hvorledes frivillighedsaspektet for lodsejere indgår i vandløbsindsatsen.

2.3 Krav til kontinuitet i vandløb

Gudenåkomitéen kan konstatere, at der er mange fejl i miljøcentrenes materiale, f.eks. hvor der anvises ændret vedligeholdelse i dele af eksempelvis Gudenåen og skovvandløb, der aldrig har været vedligeholdt i den periode, hvor dataindsamlingen, som ligger til grund for vandplanen, er foretaget. Kommunernes kendskab til private vandløb kan i øvrigt være ringe, idet der ofte kun føres tilsyn i forbindelse med konkrete sager, så man er ikke nødvendigvis i stand til at vurdere anvendelsen af virkemidlet på alle udpegede lokaliteter i vandplanen.

Spærringer i vandløb indbefatter flere typer af konstruktioner, der har til fælles, at de hindrer eller hæmmer spredningen af fisk og smådyr. En særlig gruppe af spærringer er opstemningerne ved dambrug. Undersøgelser har vist, at indretningen af faunapassager, og hældningen på disse, har betydning for hvilke arter, og hvor stor andel af vandrende organismer, der kan finde gennem faunapassagen. Ved dambrug har mængden af overfladevand, der indvindes til driften, også betydning. Endelig har den kumulerede effekt af flere spærringer efter hinanden betydning for den

samlede passageeffektivitet. Når den enkelte spærring skal fjernes, vil der være forskellige muligheder for valg af løsningsmodel og til forskellige priser. Hvis kommunerne skal gennemføre projekterne ud fra maksimal omkostningseffektivitet, må vandplanen indeholde en angivelse af, hvilken passageeffektivitet der mindst skal opnås eller hvilken type af passage, der mindst skal etableres for at sikre målopfyldelse. Dette gælder både ved den enkelte spærring og ved flere spærringer efter hinanden, under hensyn til den kumulerede effekt. Desuden er det nødvendigt, at planen forholder sig til, om stuvningspåvirkningen opstrøms ved stemmeværker er til hinder for målopfyldelse.

Ved mølleopstemninger og andre spærringer bør vandplanen desuden forholde sig til de kulturhistoriske bevaringsinteresser. Det kan eksempelvis angives ved, at mølledamme angives som stærkt modificerede vandområder.

Genåbning af rørlagte vandløb gennem byområder eller områder med blød bund vil ofte være forbundet med store omkostninger og tekniske hindringer. Hvis omkostninger og/eller konsekvenser vurderes urimelige i forhold til mål, bør rørlagte strækninger, udpeget til genåbning, kunne fjernes fra handleplanerne.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- krav til kontinuitet ved spærringer i vandløbene præciseres.

3 Søer

3.1 Målopfyldelse

Udskudte tidsfrister med henvisning til manglende viden, intern belastning eller overvejelse om sørestaurering er mere reglen end undtagelsen for søerne i oplandet til Randers Fjord. De udskudte tidsfrister indebærer en risiko for at skubbe problemerne foran sig.

Af retningslinje 5 fremgår, at der for oplande uden specifikke krav til reduktion af fosfortilførslen til vandområdet skal tilstræbes en fortsat reduktion af den menneskeskabte fosfortilførsel fra såvel diffuse kilder som punktkilder.

Der er f.eks. ikke fastsat specifikke krav i vandplanerne til, at der ikke må ske en fortsat ophobning af fosfor i jorderne i oplandet til søer med udskudte tidsfrister, baseret på en formodning om, at intern belastning er årsag til manglende målopfyldelse. Samme problemstilling gør sig gældende for søer, hvor manglende viden angives som årsag til at udskyde tidsfristen.

Af retningslinje 4 fremgår, at afgørelser efter husdyrloven ikke må være til hinder for, at vandplanens miljømål opfyldes, idet der henvises til husdyrlovgivningens krav til nitrat og fosforoverskuddet. Kravene til fosforoverskud ifølge husdyrlovgivningen er skruet således sammen, at fosforoverskuddet i de fleste tilfælde godt kan øges, idet regulering af gødskning med fosfor i udgangspunktet kun finder sted i særlige tilfælde på drænedes lerjorder og visse lavbundsjorder.

Fraværet af specifikke retningslinjer for fosforoverskud i vandplanerne medfører risiko for fortsat ophobning af fosfor i jorderne i oplandet til en række søer, hvilket kan hindre målopfyldelse i fremtiden.

Gudenåkomitéen finder, at ekstern tilførsel af fosfor til søerne ikke kan udelukkes, og at ekstern belastning i søer med udskudte tidsfrister kan vanskeliggøre målopfyldelse. Gudenåkomitéen antager, at retningslinje 5, hvoraf det fremgår, at kommunerne i sin administration skal tilstræbe en fortsat reduktion i fosfortilførslen til vandområderne, har baggrund i lignende overvejelser.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- det i vandplanen tydeliggøres, i hvilket omfang kommunerne i sin udøvelse af myndighedsopgaver er forpligtiget til at reducere fosfortilførslen til vandområder udover planens indsatskrav.

3.2 Fosfor-ådale

Der er udpeget fosfor-ådale i flere søoplande i oplandet til Randers Fjord, fordi belastningen med fosfor forhindrer målopfyldelse i de pågældende søer. Det forhold, at beskrivelsen af, hvordan og hvornår de tænkes igangsat, ikke er færdiggjort på tidspunktet for udsendelse af vandplanerne i offentlig høring, er beklageligt. Fosfor-ådalene er snævert knyttet til søer, hvor der tydeligt er behov for en supplerende indsats i forhold til generelle virkemidler. Fordi fosfor-ådale skal ligge i umiddelbar nærhed af de søer, som fosfor-ådalene er udpeget for, er der derfor ikke de samme muligheder for at finde erstatningsområder som for vådområder til kvælstoffjernelse, hvor der er et betydeligt større opland i spil.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- der skabes klare rammer for etablering af fosfor-ådalene.

3.3 10 m-randzoner

For søerne er 10-m randzoner indregnet som virkemiddel. Effekten af 10-m randzoner som virkemiddel til at nedbringe fosforbelastningen er ikke opgjort specifikt for den enkelte sø ud fra en konkret analyse af forekomsten af vandløb og dyrkede randzoner langs disse. Det forekommer ikke at være retvisende at indregne en effekt af 10 m-randzoner ved belastningsopgørelsen for søer, hvor det reelt ikke er muligt at udlægge 10-m randzoner, eller der overvejende er tale om i forvejen udyrkede strækninger langs vandløb.

Det er derfor uklart, om der reelt kan forventes at ske en reduktion i belastningen med fosfor som forudsat i en række søer som Vestbirk Sø, Hummel Sø, Skanderborg Sø, Alling Sø, Hinge Sø og Vrads Sande Sø.

Det er ikke endeligt afgjort, om der med vandløb menes alle vandførende forløb, hvad enten det er målsatte vandløb, § 3-beskyttede vandløb, kanaler, grøfter eller søer og vandhuller. Den forudsatte

effekt af udvidede randzoner vil i sagens natur kun kunne opnås, hvis randzoneordningen kommer til at omfatte alle vandområder, som er lagt til grund for beregningen. Der vil formodentlig blive åbnet op for landbrugsmæssig drift på disse arealer i form af f.eks. energiafgrøder, som medfører, at arealerne fortsat vil kunne drives landbrugsmæssigt i et eller andet omfang.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- undersøge effekten af 10 meter randzoner i bestræbelserne på at nedbringe erosion og transport af næringsstoffer til søerne. Det skal sikres, at eventuel tilladelse til etablering af energiafgrøder i randzonerne ikke forringer randzonernes effekt, og at pil ikke ødelægger de fysiske forhold i mindre vandløb og spredes til naturarealer i nærområdet.

3.4 Intern belastning og sørestaurering

Restaurering angives som en mulig løsning til overvejelse for målopfyldelse i en række søer, forudsat den eksterne belastning med fosfor er bragt tilstrækkeligt langt ned, og alene intern belastning fastholder en dårlig miljøtilstand i søen. Ingen af søerne i Randers Fjord-oplandet er udpeget til restaurering i indeværende periode, men for flere søer angives restaurering som en mulighed til overvejelse.

Ud fra hidtidige erfaringer med danske sørestaureringsprojekter har det vist sig, at gængse metoder som opfiskning, iltning og aluminiumstilsætning normalt ikke er tilstrækkelige til at opnå varige forbedringer i miljøtilstanden. Der må derfor påregnes et behov for gentagne restaureringer for at fastholde den opnåede miljøtilstand, hvilket medfører varige udgifter for den ansvarlige myndighed. Særligt forekommer det ikke bæredygtigt at binde fosfor ved at berige søbunden med aluminium, som i medicinsk forstand har en potentiel giftvirkning på linje med tungmetaller, og som i lighed med disse heller ikke forsvinder igen. Sedimentfjernelse forekommer ikke realistisk, alene på grund af omkostningerne til opgravning og deponi.

Det er erfaringen, at ekstern belastning af søer med fosfor i kombination med intern belastning fastholder søer i en næsten ubrydelig ond cirkel, hvor aflejret fosfor på søbunden frigives om sommeren og giver anledning til voldsom algevækst år efter år. Det er tvivlsomt, om ret mange søer i det hele taget alene er i dårlig miljøtilstand på grund af intern belastning. Der vil være mere fremtidsperspektiv i at gennemføre en risikovurdering med henblik på at få nedbragt den eksterne belastning fra særligt sårbare områder gennem f.eks. udtagning eller ændret drift af risikoarealer i forlængelse af de planlagte 10 m randzoner langs vandområder, samt krav om ophør af udledning af utilstrækkeligt rensede spildevand i det åbne land, hvor dette ikke allerede er sket.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- man finder bæredygtige alternativer til sørestaurering, hvor der i højere grad fokuseres på nedbringelse af den eksterne belastning som virkemiddel.

3.5 Overensstemmelse med anden planlægning - badevand

Forurening med blågrønalger er ikke omtalt i retningslinje 34, idet begrebet badevandskvalitet alene synes rettet mod forekomst af fækale bakterier.

Det er Gudenåkomitéens opfattelse, at vandplanen generelt er tilstrækkelig i forhold til badevandsbekendtgørelsens krav om mindst tilfredsstillende kvalitet af badevandet med hensyn til fækale bakterier. Hensyn til forurening af badevandet med blågrønalger i søerne er derimod ikke inddraget ved fastsættelse af krav til målopfyldelse, og vandplanerne forholder sig i det hele taget ikke til forekomst af sundhedsskadelige alger i den del af sommerperioden, hvor badesæsonen er på sit højeste.

En række søer er udpeget som badevand i kommuneplanerne. Det fremgår direkte af badevandsbekendtgørelsen, hvori EU's badevandsdirektiv er implementeret, at forekomsten af blågrønalger påvirker badevandskvaliteten og udgør en sundhedsrisiko for de badende, som kan føre til, at badning må frarådes eller direkte forbydes. De opstillede mål for god økologisk kvalitet i specielt de lavvandede søer med klorofylindhold på 21 - 25 mikrogram/l og kravet til støtteparameteren fosfor sikrer ikke nødvendigvis, at der ikke optræder blågrønalger i en grad, som kan udgøre en sundhedsrisiko for badende. Med de fastsatte mål er der derfor risiko for, at badevandskvaliteten i en række søer fortsat vil være utilstrækkelig i den vigtigste del af badesæsonen på grund af blågrønalger.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- retningslinje 34 udbygges, så badevandsdirektiv og kommuneplanlægning for søernes anvendelse til badning indgår med større vægt ved at inddrage risikoen for opblomstring af blågrønalger.

4 Grundvand

4.1 Indledning og generelle bemærkninger til grundvand

Der er i indsatsprogrammet for Vandplan Randers Fjord ikke angivet nogen indsats for grundvand og drikkevand. Baggrunden herfor er dels, at allerede igangsatte initiativer vil sikre den kvalitative tilstand, dels at der i en række tilfælde savnes viden om interaktion mellem grundvand og overfladevand og målopfyldelse udskydes derfor.

Gudenåkomitéen er ikke enig i, at målene angivet i vandplanens tabel 1.2.8 kan opnås for alle grundvandsforekomster, med de generelle love og regler der gælder i dag. Især må det påpeges, at med de gældende regler og retningslinjer for miljøgodkendelser af husdyrbrug, vil det ikke være muligt at sikre overholdelse af kvalitetskravet for nitrat i grundvand på 50 mg/l.

Vedrørende manglende viden om samspillet mellem grundvand og overfladevand, er det Gudenåkomitéens vurdering, at der er tilstrækkelig viden til rådighed til at foretage en rimelig

opgørelse af den kvantitative udnyttelse af vandressourcerne, men Gudenåkomitéen er enig i, at området har et stort behov for en nærmere vurdering.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at der

- opstilles ensartede og landsdækkende retningslinjer for administration af vandressourcerne.

4.2 Udpegning af grundvandsforekomster og beskyttede områder

4.2.1 Grundvandsforekomster

Grundvandsforekomsterne opdeles i 3 grupper: Terrænnære, regionale og dybe. De regionale opdeles endvidere i hhv. øvre og nedre. I inddelingen indgår grundvandsforekomsternes sammenhæng med overfladevand.

Det defineres i vandplanen, at dybe grundvandsforekomster ikke har kontakt til vandløb, hvilket Gudenåkomitéen er uenig i. Der er tale om nogle fastlagte definitioner, hvilket der bør redegøres nærmere for i planerne for at undgå misforståelser.

Det vurderes, at definitionen på opdelingen af grundvandsforekomsterne er uheldig, og har resulteret i kort, der i praksis er ubrugelige og måske ligefrem vildledende. Generelt vil kortlægning af undergrunden og grundvandsforekomster have langt ringere præcision, end den præcision hvormed kortlægning af jordoverfladen kan udføres. Gudenåkomitéen skal opfordre til, at kortene tages ud af den endelige plan. Kortene kan evt. indgå som vejledende figurer, og den "foreløbige" status, som kortene nødvendigvis må have bør fremhæves tydeligere i teksten.

4.2.2 Beskyttede drikkevandsområder

Gudenåkomitéen har noteret sig, at der løbende vil blive foretaget en revision af drikkevandsområderne, følsomme områder og indsatsområder i takt med ny viden indhentes fra den afgiftfinansierede kortlægning. Herudover har Gudenåkomitéen noteret sig, at indvindingsoplande til almene vandværker udenfor Områder med Særlige Drikkevandsinteresser (OSD) – herunder 300 m's beskyttelseszoner udpeges til generelle indsatsområder og derfor skal indsatsplanlægges. Gudenåkomitéen skal kraftigt henstille til, at der fastlægges en procedure for udarbejdelse af tillæg til vandplanerne, så ændringer i OSD områders afgrænsning snarest muligt kan blive juridisk gældende. Kommunerne finder det ikke acceptabelt, at opdateringen kun kan ske hvert 6. år i takt med udarbejdelsen af nye vandplaner. Gudenåkomitéen er opmærksom på, at det eventuelt kræver en ændring af lovgivningen.

Af hensyn til tilrettelæggelse af den kommunale indsatsplanlægning savnes en vejledende tidsplan for igangsættelse og færdiggørelse af kortlægningsområderne.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler at

- fastlægge en procedure for udarbejdelse af tillæg til vandplanerne, så ændringer i OSD områdernes afgrænsning snarest muligt kan blive juridisk gældende, samt at
- der udarbejdes en tidsplan for igangsættelse og færdiggørelse af kortlægningsområderne.

4.3 Grundvandets kvantitative forhold

I indsatsprogrammet anføres ingen indsats overfor grundvandsforekomsternes kvantitative forhold. Dels anføres, at påvirkningen af overfladevand er dårlig kendt, og de få steder hvor der haves oplysninger, accepteres overskridelse af påvirkningsprocenter. Dels vurderes det, at den generelle indvindingsprocent på 35 i forhold til grundvandsdannelsen overholdes i Randers Fjord oplandets 7 deloplande.

Gudenåkomitéen bakker op om, at der er behov for et udredningsarbejde, der kan munde ud i at fastlægge ensartede retningslinjer og metoder til opgørelse af vandressourcen. Det er Gudenåkomitéens forventning, at resultaterne fremover kan blive anvendt i vandplanlægningen og benyttes i den kommunale administration af vandindvindingstilladelser. Gudenåkomitéen vil dog samtidig lægge stor vægt på, at der stiles mod enkle metoder, der er realistiske at administrere i det daglige arbejde.

Hertil skal det sikres, at den løbende detailkortlægning inddrages i planlægningen og herved stilles til rådighed for kommunerne.

4.4 Grundvandets/drikkevandets kvalitative tilstand

Vandplanen fastsætter tærskelværdier for "god" tilstand lig med kvalitetskravene til drikkevand, som skal gælde for alle grundvandsforekomster, uanset om der er tale om særlige drikkevandsressourcer eller andre forekomster.

I Indsatsprogrammet anføres ingen indsats overfor grundvandets kvalitative forhold.

Alle 3 terrænnære og 5 af 7 øvre regionale grundvandsforekomster kategoriseres som "ringe" i forhold til de målsætninger, der er opstillet i grundvandsdirektivet til kvalitativ tilstand. Det anføres samtidig i planerne, at den eksisterende grundvandsbeskyttelsesindsats er tilstrækkelig til at opnå en forbedret status, og der fastlægges derfor ikke nye reduktionsmål for tilførsel af forurenende stoffer til grundvandet. På grund af lang responstid i grundvandssystemer kan der imidlertid ikke opnås "god tilstand" i 2015, og undtagelsesbestemmelser tages i anvendelse i planlægningen.

Der er ingen tvivl om, at grundvandssystemerne reagerer langsomt i forhold til planlægningsperioderne, men det anfægtes, at alle grundvands- og drikkevandsforekomster kan opnå "god tilstand" gennem varetagelsen af den nuværende generelle regulering og de kommunale indsatsplaner for drikkevandsbeskyttelse. For de grundvandsforekomster, hvor reguleringen efter husdyrbekendtgørelsen er eneste virkemiddel, er der f.eks. højst tale om at fastholde den nuværende udvaskning af nitrat. En udvaskning der ofte overstiger 50 mg/l.

Lovgivningen omkring udpegning af OSD/kortlægning af grundvandsressourcerne og indsatsplanlægningen blev vedtaget i 1999 som følge af Drikkevandsudvalgets konklusioner mht., at

generelle regler vedr. grundvandsbeskyttelse ikke var tilstrækkelig til sikring af de fremtidige drikkevandsinteresser. Dette var en erkendelse af, at der skulle gennemføres en ekstra indsats i udpegede og kortlagte områder for at sikre, at kvalitetsmål/drikkevandskvalitet kunne overholdes. Omvendt betyder dette, at kvalitetsmål udenfor OSD ikke nødvendigvis kan sikres. Disse konklusioner er fortsat gældende, selvom der selvfølgelig er sket en udvikling i lovgivningen (25 m's beskyttelseszoner), og nye værktøjer udvikles (eks. BoringsNære BeskyttelsesOmråder - BNBO).

Selvom der som nævnt er gennemført lovgivning mht. udpegning af OSD/kortlægning/indsatsplanlægning for en særlig beskyttelsesindsats i OSD og indvindingsoplande, er det ligeledes velkendt fra arbejdet med indsatsplanlægningen, at det heller ikke her er muligt at sikre en tilstrækkelig beskyttelse.

Indsatsplanerne vil antagelig i en lang række tilfælde indeholde forslag til, at det i mindre og afgrænsede områder anbefales, at der indgås dyrkningsaftaler for at reducere belastningen for nitrat og pesticider og i særlige tilfælde eksproprieres (kun muligt i forhold til nitrat se nedenfor).

Af vandforsyningsloven fremgår, at kommunerne kan pålægge vandværker i området at finansiere dyrkningsaftaler, som indgås i forbindelse med indsatsplaner. Aftalerne vil også kunne finansieres af kommunerne.

Bemærkningerne til Vandforsyningsloven præciserer, at finansieringen omfatter beskyttelsen af de vandressourcer, som vandforsyningen har en aktuel eller potentiel interesse i at indvinde fra. Imidlertid er der udlagt en række store områder med særlige drikkevandsinteresser, som p.t. fungerer som reserveområder, og som ikke på nuværende tidspunkt kan relateres til et eller flere eksisterende vandforsyningsanlæg.

Mange af disse reserveområder er kortlagte som nitratfølsomme indvindingsområder med et særligt behov for reduktion af nitratbelastningen, hvis ressourcen på sigt skal kunne anvendes til drikkevandsformål. Der kan med den nuværende lovgivning og de økonomiske muligheder ikke iværksættes en tilstrækkelig grundvandsbeskyttelse på disse arealer, der sikrer de opstillede kvalitetsmål. Hertil kommer, at der ikke for planteavlbrug som for husdyrbrug ved miljøgodkendelser, er mulighed for at begrænse en nitratudvaskning i forhold en indsatsplans målsætning.

I forbindelse med "300m-udvalget" udtalte Miljøstyrelsen, at det ikke er muligt at pålægge rådighedsrestriktioner (som for nitrat) overfor pesticider, idet der (endnu) ikke eksisterer et fagligt grundlag for udpegning af pesticidfølsomme områder (KUPA-projektet), og derfor ikke er foretaget en central udmelding omkring udpegning af pesticidfølsomme områder.

For de grundvandsforekomster, der ligger udenfor OSD eller indvindingsoplande, udarbejdes der ikke indsatsplaner. I disse områder er beskyttelsen af grundvandet således helt begrænset til de generelle muligheder, der følger af lovgivningen. Det er Gudenåkomitéens vurdering, at disse begrænsninger ikke kan sikre at f.eks. kravværdien for nitrat på 50 mg/l kan overholdes.

4.5 Retningslinjer

Retningslinje 2 vedrører beskyttelse af overfladevand, men Gudenåkomitéen vurderer, at en tilsvarende bestemmelse er relevant for grundvand. Retningslinjen beskriver generelt, at *"der ikke må gives tilladelse til øget direkte eller indirekte forurening af overfladevand, med mindre det vil medføre en øget forurening af miljøet som helhed, hvis tilladelse ikke gives, eller tilladelse kan begrundes i væsentlige samfundsmæssige forhold"*.

Retningslinje 37 e vedrørende overpåvirkede oplande virker mere som en vejledning end en egentlig retningslinje. Bør overføres til virkemiddelkatalog.

Retningslinje 38: Gudenåkomitéen kan tilslutte sig prioriteringen i retningslinje 38. Gudenåkomitéen opfatter retningslinjen således, at de fastsatte påvirkningsprocenter accepteres overskredet, hvis det skyldes indvinding til almen vandforsyning, og denne indvinding i øvrig sker så påvirkningen bliver så lav som praktisk muligt.

Retningslinje 39 og 40 vedrører grundvandsbeskyttelse i forhold til byområder, industriområder m.v. Gudenåkomitéen anbefaler en opdeling af retningslinjerne, så de bliver mere klare og entydige med hensyn til mål og virkemidler. Der bør tages mere klart stilling til, hvad der kan/ikke kan accepteres inden for områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande, herunder muligheder og forudsætninger for byudvikling indenfor områderne.

Retningslinje 42 vedrørende afgørelser i nitratfølsomme områder. Retningslinjen bør præciseres. Gudenåkomitéen mener, at afgørelser efter lovgivningen skal overholde indsatsplaner såvel indenfor som udenfor nitratfølsomme indvindingsområder. Afgørelser efter miljøbeskyttelsesloven kan være andet end landbrug. Det forekommer desuden ikke hensigtsmæssigt at gentage regler fra husdyrbekendtgørelsen. Der bør henvises til lovgivningen.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- Retningslinje 2 vedrører generel beskyttelse af overfladevand også kommer til at omfatte grundvand, samt at
- Retningslinje 39 og 40 vedrørende grundvandsbeskyttelse, i forhold til byområder, industriområder mv. udformes, så de bliver mere klare og entydige med hensyn til mål og virkemidler, herunder muligheder og forudsætninger for, at der kan ske en vis byudvikling indenfor områderne

5 Kystvande

5.1 Supplerende støtteparametre i Randers Fjord

I vandplanen angives miljømålene for god økologisk tilstand i Randers Fjord ved dybdegrænsen for udbredelsen af ålegræs. Dertil kommer en kvælstofkoncentration på 381 µg N/l i yderfjorden.

Gudenåkomitéen finder det vigtigt, at der opstilles supplerende støtteparametre for fosforkoncentrationen i Yderfjorden, samt støtteparametre for koncentrationen af både fosfor og kvælstof i Grund Fjord og i Inderfjorden. Disse støtteparametre skal svare til koncentrationerne ved god økologisk tilstand i fjordene og dermed supplere den i planen teoretisk målsatte dybdegrænse for udbredelsen af ålegræs.

I vandplanen fremgår, at begge næringsstoffer skal reduceres for at opnå målopfyldelse, og med næringsstofkoncentrationerne som støtteparametre bliver det muligt løbende at måle effekten af indsatsen med at nedbringe tilførslen af næringsalte til fjordene.

- *Det anbefales*, at der opstilles støtteparametre for koncentrationen af fosfor i Randers Fjord og for kvælstof i de dele af fjorden, hvor der i udkast til vandplan ikke er opstillet støtteparametre for kvælstof – dvs. i Grund Fjord og i Inderfjorden.

5.2 Uklarhed om indsatsbehovet for Randers Fjord

Det fremgår ikke af planen hvilket indsatsbehov for kvælstof og fosfor der er beregnet med modellerne for fjorden. Dermed er det uklart om de fastlagte indsatskrav i første planperiode er tilstrækkelige.

- *Det anbefales* at klargøre om planens krav til supplerende indsats for kvælstof og fosfor vurderes tilstrækkelige til at opfylde målet om god økologisk tilstand.

5.3 Ingen specifik indsats overfor fosfor til Randers Fjord i 1. vandplanperiode

Der er i vandplanen et indsatskrav til fosfor i Randers Fjord oplandet på 9,1 ton/år. Indsatskravet følger alene de indsatser, der sker overfor fosfor i søer, vandløb og de generelle indsatser overfor landbruget via Grøn Vækst aftalen.

Det fremgår endvidere af redegørelsen, at det er nødvendigt yderligere specifikt at reducere fosfor tilførslen til fjorden for at opnå god økologisk tilstand.

Det beskrives i planen, at vurdering af specifik indsats overfor fosfortilledning til fjorden udskydes til næste planperiode.

Fosfor er et meget immobilt næringsstof, der ophobes i sediment og ikke "fordamper" som kvælstof. Fosfor kan således være en kilde til væsentlig intern næringsstofbelastning og forhindre opnåelse af god økologisk tilstand mange år fremover.

Gudenåkomitéen skal anføre at udskydelse af den specifikke indsats overfor fosfortilledning til fjorden til næste vandplanperiode indebærer risiko for at målopfyldelsen bliver yderligere forsinket

Ved valg af specifikke indsatser til at reducere fosfortilledningen til Randers Fjord forudsættes der anvendt virkemidler og indsatser, der sikrer mest miljø for pengene.

5.4 Underestimeret fosforbelastning fra søer til fjordområder

Ved opgørelsen af indsatsbehovet til søer og fjordområder er det forudsat, at aflastningen af fosfor er ophørt (svarende til at der ingen intern fosforbelastning er i søerne), og udgangspunktet for beregningen af fosforbelastningen er et system, hvor søerne er i ligevægt. Af tabel 2.4.6 fremgår det, at ca. halvdelen af alle søer i Randers Fjord oplandet er internt belastet med fosfor. Forudsætningen om ligevægt holder altså ikke.

Af tabel 2.2.9 fremgår det også, at den faktisk målte fosfor afstrømning i Randers Fjord-oplandet er 23 ton fosfor/år større end belastningen beregnet under ligevægt.

Dette betyder, at der er i hovedvandoplandet Randers Ford sker en underestimering af fosfor-afstrømningen til Randers Fjord på 23 t P/år svarende til knap 20 % af den samlede fosfortilførsel.

6 Landbrug

6.1 Baseline-forudsætninger for vandplanen

6.1.1 Husdyrloven/Udviklingen i husdyrtætheden

Det er i vandplanen forudsat, at kommunernes administration efter husdyrloven i perioden fra 2005 og frem til vandplanernes vedtagelse har betydet/betyder, at eventuelle ændringer af husdyrproduktionerne ikke medfører ændringer i påvirkningen af vandområderne. Det antages endvidere, at husdyradministrationen fremadrettet, med hensyn til tab af nitrat til overfladevande, ikke vil være til hindring for opfyldelse af vandplanens mål.

Præmissen for at administrationen af husdyrloven ikke vil medføre ændringer af vandområderne eller hindre målopfyldelse er primært, at udviklingen i husdyrtætheden ikke stiger. Der er sket liberalisering af landbrugsloven, og der ønskes øget anvendelse af biogas. Det er strengt nødvendigt, at stat (og kommuner) bliver i stand til kunne overvåge, om præmissen holder stik og altså at kunne følge udviklingen af husdyrtætheden. Det indebærer også tilstrækkelig kontrol/regulering af arealer, der modtager biogasegødning, og som ikke er omfattet reglerne om miljøgodkendelse efter husdyrloven.

I retningslinjerne for vandplanerne fremgår, at kommunerne ikke må træffe afgørelser i strid med planen. Det kan kommunerne kun gøre, hvis der tilvejebringes de rette værktøjer til at kunne få et reelt og samlet overblik over udviklingen i husdyrtætheden. Udviklingen i husdyrtætheden skal være retvisende og kunne følges på oplands- og deloplandsniveau, hvis kommunerne skal kunne følge vejledningen til husdyrloven og træffe afgørelser, der ikke strider imod habitatreglerne.

Udviklingen i husdyrtætheden giver imidlertid ikke nødvendigvis et retvisende billede af kvælstofudvaskningen eller fosforophobningen i jorden. Dette skyldes bl.a. problemstillingen om biomasse og udnyttelsesprocenter, som er mere uddybende beskrevet nedenfor. Men også andre forhold gør sig gældende. Indførsel af BAT-teknologier i landbruget bevirker, at kvælstofindholdet pr. dyreenhed eller i en ton gylle ikke er en konstant størrelse. Kvælstofindholdet i gyllen øges f.eks.

ved anvendelse af gylleforsuring og gyllekøling. Fosforophobning i forbindelse med anvendelsen af spildevandsslam er f.eks. ikke belyst i vandplanerne, og kan ikke pt. kobles på udviklingen i husdyrtætheden i et opland.

Udviklingen i nitratudvaskningen kan ikke baseres på udviklingen i husdyrtrykket alene. En stor del af den mængde kvælstof, der mangler i vandplanerne er der fortsat ikke fundet virkemidler til. Andre dele er vedtaget inden planerne er sendt i høring. Gudenåkomitéen er bekendt med, at staten pt. arbejder på at afklare de manglende indsatser, men savner en tidsplan herfor. Det er meget vanskeligt at forholde sig til en plan, hvor de planlagte tiltag ikke er endeligt beskrevet, og som implementeres drypvist.

6.1.2 Øget anvendelse af biogas

Der er i vandplanen indlagt en baseline-forudsætning om, at Energiaftalen 2008-2011 forventes at betyde en generel reduktion i kvælstofudledningen til vandområderne som følge af øget anvendelse af biogas samt et øget dyrket areal med energiafgrøder. Gudenåkomitéen er ikke enig i denne forudsætning.

Selvom den forarbejdede biogasgødning har en faktisk høj udnyttelsesgrad, vil kvælstofoverskuddet og udvaskningen til vandmiljøet stige som følge af, at der med de gældende gødningsregler totalt kan tilføres mere kvælstof til landbrugsjorden. Dette til trods for, at det hyppigt anføres, at anvendelse af biogasgødning vil medføre reduktion i kvælstofudvaskningen.

Det skyldes, at landmanden i sit gødningsregnskab kan indregne udnyttelsesprocenten fra indgangsmaterialet til biogasanlægget i stedet for den faktiske høje udnyttelsesprocent, som det afgassede gødningsprodukt har. Det giver mulighed for at tilføre ekstra handelsgødning og totalt set mere kvælstof, jf. tabellen nedenfor.

	Rågylle (udnyttelsesprocent er sat til 75 %)	Afgasset gylle (reel udnyttelsesprocent er 85 %, men udnyttelsesprocent er sat til 60 %).	Afgasset gylle (reel udnyttelsesprocent er 85 %, og udnyttelsesprocent er sat til 85 %).
N Tilført med husdyrgødning	100 kg N/ha	100 kg N/ha	100 kg N/ha
N Udnyttet	75 kg N/ha	85 kg N/ha	85 kg N/ha
N Tilført med handelsgødning	25 kg N/ha	40 kg N/ha	15 kg N/ha
N Total tilført	125 kg N/ha	140 kg N/ha	115 kg N/ha

For at beskytte vandmiljøet vil det derfor være rimeligt at stille vilkår om, at det er den faktiske udnyttelsesprocent, der indregnes i landmanden gødningsregnskab og ikke udnyttelsesprocenten beregnet ud fra indgangsmaterialet.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- staten evaluerer på, om base-line forudsætningerne for vandplanen holder.

7 Punktkilder

7.1 Søer og moser

I retningslinje 11 stilles der supplerende krav til rensning for fosfor til husspildevand, der udledes til søer, der er større end 100 m² indenfor områder udpeget til forbedret spildevandsrensning. Der ses ikke fastlagt en retningslinje for udledning til moser og søer, der er mindre end 100 m², samt søer og moser udenfor udpegede vandområder. Det er ikke klart, om der kan gives tilladelse til udledning af husspildevand til søer og moser, eller om de kan betragtes som udledning til "stillestående vandområder" jf. retningslinje 6. Der er samtidig tvivl om, hvorvidt eksisterende udledninger til moser og søer mindre end 100 m² udenfor udpegede områder kan påbydes forbedret spildevandrensning efter reglerne herom.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- retningslinje 6 uddybes med en forklaring på, hvad der menes med "stillestående vandområder" og at
- det gøres klart om spildevandsanlæg, der udleder til moser og søer mindre end 100 m², kan påbydes forbedret spildevandsrensning.

7.2 Spildevand

Det vil ikke alle steder være muligt at få gennemført den spildevandsrensning, der er indregnet i baseline for den spredte bebyggelse, inden udgangen af 2012 inden for de nuværende tidsrammer i planen.

Udpegningen af ejendomme, hvor der skal etableres forbedret rensning er i planen ikke foretaget på en ensartet måde, hvilket skaber usikkerhed

Kommunerne får inden 2015 en stor administrativ opgave i forbindelse med implementeringen af spildevandsindsatsen. Det er helt afgørende, at kommunerne kompenseres for dette arbejde. Især udarbejdelse af det nødvendige plangrundlag, sagsbehandling i forbindelse med etablering af forbedret rensning på enkelt ejendomme, samt arbejdet med at revidere og udarbejde udledningstilladelser i forbindelse med at de nødvendige forbedringer på renseanlæg og kloakker, vil være ressourcekrævende. Og det er ikke ressourcer, der kan tilføres fra forsyningsselskaberne og dermed brugerfinansieres.

7.3 Dambrug

Selv om der kun er udpeget ét dambrug i oplandet til Randers Fjord, hvor der skal ske en indsats, betyder det ikke, at de resterende dambrug ikke udgør en stor belastning af vandområderne. Der

bør i vandplanen åbnes mulighed for opkøb eller andre tiltag der kan mindske den store belastning, dambrugene i dag udgør.

Anbefaling

Gudenåkomitéen anbefaler, at

- opkøb af dambrug vurderes som et alternativt virkemiddel.